

Світлана Боярчук
Луцький педагогічний коледж (Луцьк)

ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ОПТИМІЗАЦІЇ ОСВІТНЬО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ В СУЧАСНОМУ ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У статті розглядається проблема організації інтегрованого навчання дітей дошкільного віку, яке є одним із дієвих засобів підвищення якості та інтенсифікації освітньо-виховного процесу у сучасному дошкільному закладі, розкривається сутність поняття «інтеграції». Інтеграція є однією з освітніх перспектив, у якій закладені оптимальні умови діяльності.

***Ключові слова:** інтеграція, інтегроване навчання, інтегрований підхід інтегративні процеси, інтегроване заняття, цілісне сприйняття світу, оптимізація.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дошкільна освіта є фундаментом всієї подальшої освіти, базою духовного зростання і розвитку людини. Сучасна дошкільна освіта характеризується реалізацією інтеграції як необхідної умови створення в дітей цілісної картини світу. Це обумовлено тим, що в більшості випадків проведення односпрямованих навчальних занять формує в дітей фрагментарні знання й уявлення щодо багатьох предметів та явищ.

Тому, інтегрований підхід розглядаємо як один зі шляхів удосконалення навчально-виховного процесу в дошкільному навчальному закладі, що передбачає об'єднання на занятті розумової, емоційної та рухової сфер. Інтегроване навчання в дошкільному навчальному закладі сприяє позитивному усвідомленню дитиною себе як особистості. Побудова освітнього процесу на засадах інтеграції робить процес навчання доступнішим і привабливішим для дітей, забезпечує формування позитивної мотивації та сприяє кращому запам'ятовуванню матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Доцільність реалізації інтегрованого підходу в дошкільній освіті обумовлено психолого-педагогічними особливостями дошкільника. На необхідності впровадження інтеграційних процесів у сучасну практику наголошують провідні фахівці дошкільної освіти (Г. Беленька, Н. Гавриш, О. Кононко, К. Крутій, Н. Лисенко, С. Якименко). Інтегрований підхід до розв'язання мовленнєвих завдань розглядали у своїх дослідженнях А. Богуш, Н. Виноградова. М. Вашуленко розглядає інтегрування як якісно інший спосіб структурування, подання та засвоєння програмового змісту заняття, що робить можливим системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках. К. Крутій тлумачила поняття «інтеграція» як принцип поєднання та взаємопроникнення змісту, методів та видів навчання, В. Ільченко – як виявлення єдиних теоретичних засад природознавства, що становлять основи природничо-наукового світобачення дітей.

На основі аналізу сучасних досліджень проблеми інтегрованого навчання дітей дошкільного віку визначено декілька підходів, у яких інтеграція розглядається: як тематичне навчання (Н. Гавриш, К. Крутій), як поєднання різних форм навчання (О. Терещенко).

М. Прокоф'єва розглядає інтеграцію як «процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між елементами на основі достатньої підстави, у результаті якої формується зінтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [2].

Дослідники І. Зверев та В. Максимова виокремлюють функції інтеграції на рівні міжпредметних зв'язків, але ці функції зберігаються і на рівні дидактичного сектора: навчальна, виховна, розвивальна.

Метою статті є висвітлення проблеми організації інтегрованого навчання дітей дошкільного віку як одного із дієвих засобів підвищення якості навчання та інтенсифікації навчально-виховного процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. У системі сучасної дошкільної освіти спостерігається тенденція до інтеграції навчального матеріалу з різних сфер життєдіяльності дітей, що дає змогу розглядати певне явище, процес, об'єкт з різних боків, формувати у дітей цілісне уявлення про нього.

Розвиток цілісної, життєво компетентної особистості – головне завдання, яке стоїть перед сучасною дошкільною освітою. Його реалізація потребує пошуку нових, удосконалених форм, методів і принципів роботи. Інтеграційний підхід до освітнього процесу давно довів свою ефективність і стрімко поширюється на освітянській ниві.

Інтеграція – (від лат. *integratio* – відновлювання, поповнення) – це об'єднання, взаємопроникнення окремих елементів у єдине ціле. Внаслідок інтеграції змісту дошкільної освіти дитина оволодіває не стільки знаннями з окремих галузей, скільки цілісними знаннями про життя, світ, у якому вона живе, природу, людей, саму себе.

Саме інтегрована освіта здатна сформувати у сучасного дошкільника дитячий світогляд як систему поглядів на довкілля та власне «Я», сприяти утворенню в його свідомості цілісної картини світу, становленню дитини як активного суб'єкта життєдіяльності, носія різноманітних форм активності та видів діяльності, компетентної особистості.

Маючи на меті виховання компетентного дошкільника, педагогам варто активніше застосовувати принцип інтеграції не тільки на організованих фронтальних заняттях, а й в усіх видах діяльності.

При цьому варто ширше організовувати «заняття» не як форму навчальної роботи, а як зайнятість дитини протягом реального не надмірно регламентованого часу з наданням пріоритетів спілкуванню, обговоренню, спостереженню, дослідницькій та пошуковій діяльності тощо.

Застосування принципу інтеграції значно розширює можливості педагогічного процесу: стимулюється аналітико-синтетична діяльність дітей розвивається потреба в системному підході до об'єкта пізнання, формуються уміння аналізувати, порівнювати предмети, об'єкти довкілля, що забезпечує цілісне сприйняття світу.

У педагогічному словнику «інтеграція – сторона процесу розвитку, що пов'язана з об'єднанням в ціле раніше різнорідних частин та елементів. Інтеграція характеризується зростанням обсягу й інтенсивністю взаємозв'язків й взаємодії між елементами, їх впорядкуванням і самоорганізацією в певне цілісне утворення з проявом якісно нових властивостей».

Термін «інтеграція» в перекладі означає «відновлення, відбудова, поповнення». Сутність інтеграції полягає в тому, що вона дає змогу дитині сприймати предмети та явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Н. Гавриш у працях, присвячених особливостям організації та проведення сучасного заняття проаналізувала термін інтеграція:

- інтеграція – процес чи стан відбудови через відновлення, поповнення, об'єднання в ціле раніше ізольованих частин; результат інтеграції або дія, що веде до цього результату;
- інтегральний – цілісний, єдиний, неподільний стан, пов'язаний з інтеграцією, чи специфічний спосіб пізнання.

Одним з напрямків методичного оновлення дошкільної освіти є проведення інтегрованих і комплексних занять на основі інтеграції навчального матеріалу з кількох сфер життєдіяльності дітей навколо однієї теми чи поняття. Реалізація принципу інтеграції передбачає дотримання таких педагогічних умов: доцільне поєднання матеріалу з різних змістових ліній та використання його у процесі життєдіяльності; урізноманітнення форм пізнавальної діяльності: дослідження, трансформування, експериментування та моделювання різних за величиною, кількістю та простором розміщення об'єктів; надання дітям права вибору та можливості самостійно знаходити шляхи розв'язання завдань або проблемних ситуацій.

Отже, навчально-виховний процес варто будувати за принципом інтеграції, який передбачає кількісне збільшення та якісне збагачення зіставлень, паралелей, аналогій.

Метою інтегрованих занять, побудованих на міждисциплінарному зв'язку понять, повинно бути різностороннє вивчення об'єкта (предмета чи явища), осмислене сприйняття навколишнього світу, приведення знань у відповідну систему, спонукання фантазії, творчості та інтересу, формування позитивно-емоційного настрою. Інтеграція навчального матеріалу передбачає концентрацію змісту навколо однієї теми, конкретизація завдань на кожному з етапів заняття, послідовне формування понять і вмінь із загальним змістом.

У своїх працях Н. Гавриш наводить детальний аналіз процесу інтеграції, категоріальних, змістових, структурних ознак сучасного заняття. Автор виокремлює такі типи занять за спрямованістю змісту: односпрямовані – предметні; різноспрямовані – інтегровані та комплексні заняття.

Інтегровані заняття є різноспрямованими. Основними завданнями на таких заняттях є всебічний розвиток дитини, формування цілісного уявлення про конкретний предмет на основі інтеграції різних понять із залученням дітей до різних видів діяльності. На її думку, інтегрованим є заняття, яке спрямоване на розкриття цілісної сутності певної теми засобами різних видів діяльності, що об'єднуються в широкому інформаційно-предметному полі заняття.

На інтегрованому занятті ключовим моментом є тема, а різні види діяльності, що використовуються на ньому, — лише засоби її розкриття. У ході такого заняття для розв'язання одного завдання можна задіяти знання та вміння з різних галузей. Ще одна особливість інтегрованих занять — збільшення їх тривалості, адже завдяки швидкій зміні видів діяльності діти менше втомлюються і не втрачають інтересу до заняття. Інтегровані заняття, інтегровані курси, об'єднують навколо певного заняття чи теми різнорідні знання. Синтез цих знань дозволяє досягти різнобічного розгляду об'єкта, показати взаємозв'язок явищ, інтенсивно формувати у дитини розумові операції аналізу, порівняння, узагальнення тощо. Особливо це важливо для розвитку світоглядних, людинознавчих, екологічних, комунікативних умінь, понять.

Інтегровані знання можуть включатися до занять у вигляді фрагменту окремого етапу або протягом усього заняття (наприклад, формування цілісного образу поняття «Сім'я», «Дитячий садок», «Дружба» тощо).

Н. Гавриш визначає інтегроване заняття як таке, що спрямоване на розкриття цілісної сутності певної теми засобами різних видів діяльності, які об'єднуються в широкому інформаційному полі заняття через взаємне проникання та збагачення [6, с.25].

Основою інтегрованого заняття є тема, для розкриття якої необхідно об'єднувати різні галузі знань та види діяльності. Правильно обрана тема дає вихователю можливість логічно побудувати структуру заняття, допомагає дітям сформувати цілісну картину за певною темою. На початку заняття потрібно визначитися з ключовим поняттям, яке є основою для об'єднання завдань з різних видів діяльності. Це допоможе дітям зорієнтуватися в його предметному полі. В інтегрованому занятті відбувається проникнення елементів однієї діяльності в іншу, тобто межі такого об'єднання розмиті. На такому занятті важко відокремити один вид діяльності від іншого.

Для покращення планування освітньо-виховної роботи вихователь розробляє пакет концептуальних карт. Концептуальні карти — це тематично-сміслові схеми, що відображають різні рівні зв'язків. Така карта допомагає конкретизувати, визначити зміст різних видів діяльності дітей — пізнавальної, комунікативної, художньо-продуктивної, театралізованої, ігрової. Також вона є аналогом інтелектуальної карти — тієї, яка буде створюватись разом з дітьми під час реалізації тематичного циклу [4, с.36].

Концептуальна карта допомагає скласти вихователю план-схему тематичного циклу (де відображений зміст різних видів діяльності дітей на кожен день). Проілюструємо зміст планування.

Тема 1. «Сад».

Мета: систематизувати уявлення дітей про рослинний світ, допомогти усвідомити причинно-наслідкові зв'язки, взаємозалежність між об'єктами природного та предметного

довкілля; закріпити знання про сезонні міни в природі; вправляти в групуванні понять, предметів, об'єктів за низкою ознак; розвивати зв'язне мовлення, закріпити словник узагальнювальних слів; передавати свої враження від спостережень у малюнках, аплікаціях та ліпленні, виховувати дієве, дбайливе ставлення дітей до природи. Карта 1-2

Тематика інтегрованих занять

1. Інтегроване заняття з пріоритетом мовленнєвих завдань «Калинові грона». Читання віршів. Складання розповідей-етюдів. Лексико-граматичні вправи. Дидактичні ігри «Добери слово», «Дивовижні слова» (порівняння, фразеологізми, метафори). Малювання калини з використанням нетрадиційних технік малювання (малювання пальчиком, тичком).

2. Інтегроване заняття з пріоритетом завдань природознавчої тематики «Фруктові дерева». Спостереження за деревами. Розповідь вихователя про плодове дерева. Читання оповідання. Дидактична гра «З якого дерева листок?», рухливо-дидактична гра «Дерева, кущі, трави». Дидактична гра математичного змісту «Порівняй за висотою», «Поверхи саду». Логіко-математичні завдання на порівняння за ознакою величини (товщини). Досліди.

3. Інтегроване заняття з пріоритетом логіко-математичних завдань «Дари саду». Дидактичні ігри на класифікацію, серіацію, узагальнення. «Порівняй за величиною», «Фрукти, ягоди», «Знайди зайве». Лічильна діяльність (кількісна та порядкова лічба). Закріплення складу числа. Дидактичні вправи на орієнтування дітей в просторі. Дидактична гра «Відгадай на смак». Аплікація «Фрукти на тарілці».

4. Інтегроване заняття з пріоритетом завдань соціально-природознавчої тематики «Ознайомлення з працею дорослих». Розглядання картини. Бесіда про працю дорослих в саду. Дидактична гра з предметними картинками «Кому що потрібно для роботи». Організація трудової діяльності. Досліди.

5. Інтегроване заняття з пріоритетом мовленнєвих завдань «Пернаті друзі». Спостереження. Загадки (загадки Синички). Бесіда. Складання описових розповідей. Дидактичні ігри «Живе речення». Заучування швидкомовок. Дидактична гра «Перелітні та зимуючі птахи», «Гостинці для птахів». Рухливо-дидактичні ігри «Переліт птахів», «Пташки в гніздечках».

Заняття художнього циклу: ліплення декоративної пластини (пластилін, тісто); малювання калини за мотивами петриківського розпису; малювання куща калини з використанням нетрадиційних технік малювання (монотипія, малювання пальчиком, тичком); аплікація «Калиновий кущ»; самостійна художня діяльність (виготовлення листівок з використанням техніки оригамі).

На етапі підготовки до проведення інтегрованого заняття для дотримання системності знань вихователі застосовують метод інтелектуальних карт або карт розумових дій (вона складається на етапі підготовки до інтегрованого заняття)

Інтелектуальна карта – структурно-логічна схема змістовно-процесуальних аспектів вивчення певної теми, у якій у радіальній формі відбиваються зв'язки ключового поняття, що розташовується у центрі, з іншими поняттями цієї теми (проблеми) разом вони складають нерозривну єдність [6, с.136].

Ці карти (схеми вивчення поняття або теми) допомагають розкрити сутність поняття, що вивчається на занятті, та його взаємозв'язки з іншими об'єктами (явищами, процесами, предметами). Розроблена карта є основою для подальшого моделювання та проведення заняття чи серії занять.

Для проведення інтегрованих занять у якості теми можна брати як узагальнені, до складу яких входить певна система об'єктів (сад: пори року, ярусність рослин (дерева, кущі, трави), сукупність птахів, комах, види праці, знаряддя праці, продукти харчування) так і одиночні поняття (назви певних тварин, рослин, природних явищ, предметів побуту, свят).

Наприклад, під час розгляду одиночного поняття «калина» на занятті здійснюється його всебічне розкриття, реалізується через інтеграцію різноманітних форм та методів: бесіди на актуалізацію знань про значення калини в житті людини та природі; робота з дітьми на земельній ділянці та в саду; робота на екологічній стежині; дидактичні ігри

«Поверхи саду», «Відгадай за описом», «З якого куща плід?», «Відгадай на смак», «Добери листок» «Відгадай та назви» «Життя рослин. Якщо ж основне поняття є узагальненим, внаслідок проведення інтегрованого заняття за такою темою у дітей формується цілісна картина за певною темою.

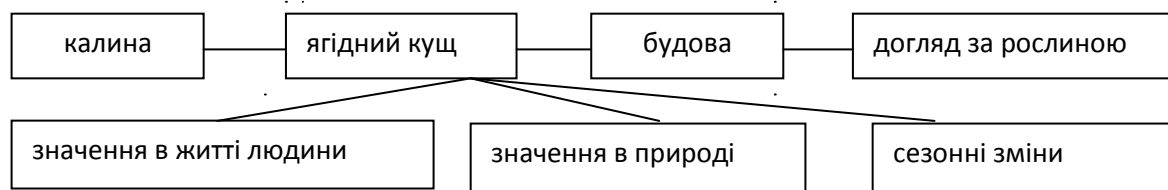

Рис.1 Концептуальна карта інтегрування навчального матеріалу за одиночним поняттям.

В інтегрованому занятті об'єднання відбувається з проникненням елементів однієї діяльності в іншу, тобто межі такого об'єднання розмиті.

Висновок з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, інтегровані заняття за змістовою темою слід проводити як узагальнені. Інтегроване заняття обов'язково є тематичним, в ньому обрана тема чи ключове поняття, що є основою для об'єднання завдань з різних видів діяльності. Інтегрування навчального матеріалу здійснюється за видами діяльності: художньо-мовленнєва діяльність; пізнавальна діяльність (бесіда, спостереження, досліди, дидактичні ігри); логіко-математичний розвиток; образотворча діяльність; рухова діяльність (рухливо-дидактичні ігри).

Джерела та література

1. Бараннікова О. О. Інтегрована діяльність в ДНЗ з пріоритетом мовленнєвих завдань (художня література, цікава математика, навчання грамоти) // Дошкільний навчальний заклад, 2010.- № 1(37).- с.33
2. Бех І.Д. Інтеграція як освітня перспектива // Початкова школа. – № 5. –2002. – С. 5–6.
3. Гавриш Н. Інтегровані заняття: Методика проведення. –К.: Шк. світ, – 2007. – 128 с.
4. Гавриш Н. Інтегровані заняття у дитячому садку: – К.: Шк. світ, – 2013– 128 с.
5. Терещенко О. Інтеграція мистецької діяльності // Дошкільне виховання. – 2008. – №8. — С. 11-13.
6. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навч.-метод. посіб. / За ред. Н.В. Гавриш; авт. кол.: Н. В. Гавриш, О. О. Ліннік, Н. В. Губанова. – Луганськ: Альма-матер, 2007. – 496 с.
7. Сазонова А. Загальнотеоретичні основи природничо-математичної освіти дітей дошкільного віку. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. – 248 с.

References

1. Barannikova O. O. Intehrovana diyal'nist' v DNZ z priorytetom movlennyevykh zavdan' (khudozhnya literatura, tsikava matematyka, navchannya hramoty// Doshkil'nyy navchal'nyy zaklad, 2010.- № 1(37).- s.33
2. Bekh I.D. Intehratsiya yak osvityna perspektyva // Pochatkova shkola. – № 5. –2002. – S. 5–6.
3. Havrysh N. Intehrovani zanyattya: Metodyka provedennya. –K.: Shk. svit, – 2007. – 128 s.
4. Havrysh N. Intehrovani zanyattya u dytyachomu sadku: – K.: Shk. svit, – 2013. – 128 s.
5. Tereshchenko O. Intehratsiya mystets'koyi diyal'nosti // Doshkil'ne vykhovannya. – 2008. – № 8. — S. 11-13.
6. Suchasne zanyattya v doshkil'nomu zakladi: navch.-metod. posib. / Za red. N.V. Havrysh; avt. kol.: N. V. Havrysh, O. O. Linnik, N. V. Hubanova. – Luhans'k: Al'ma-mater, 2007. – 496 s.
7. Sazonova A. Zahal'noteoretychni osnovy pryrodnycho-matematychnoyi osvity ditey doshkil'noho viku. – K.: Vydavnychy Dim «Slovo», 2010. – 248 s.

Svitlana Boyarchuk. INTEGRATED TRAINING AS A MEANS OF OPTIMIZATING EDUCATIVE PROCESS IN MODERN KINDERGARTENS. The problem of organization of integrated education of preschool children, which is one of the most effective means of improving the quality of education and intensification of educational process in modern preschools, the essence of the concept of integration. Integration is one of the educational prospects, which incorporated the optimal conditions of activity. Due to the integration of the content of preschool education child acquires knowledge not only of individual branches as integral knowledge about life, the world in which she lives.

Applying the principle of integration significantly enhances the educational process, driven analytical and synthetic activity of children growing need for a systematic approach to the object of knowledge, forming ability to analyze, compare items, objects environment, providing a holistic perception of the world. It is able to form an integrated education a child of preschool age philosophy as a system of views on the environment, contribute to the

formation in his mind the whole picture of the world, the formation of the child as an active subject of life, a competent person.

Key words: integration, integrated training, integrated approach integrative processes, integrated classes, holistic perception of the world, optimization.

Стаття надійшла до редколегії 10.06.2017 р.

УДК 378.147.091.031-059.1

Віта Горбач

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки (Луцьк)

ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЗМІСТУ МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН У ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті обґрунтовано необхідність професійної спрямованості вивчення математичних дисциплін студентами економічних спеціальностей. Запропоновано організувати самостійну роботу студентів-економістів поетапно. На підготовчо-інформаційному етапі необхідно визначити види самостійної роботи, що будуть відповідати професійній спрямованості математичних дисциплін та розробити професійно спрямовані завдання. На етапі планування – узгодити плани самостійної роботи з боку викладача та студентів. На супровідно-консультаційному етапі запропоновано різні види консультаційної роботи залежно від запитів студента під час виконання самостійної роботи. На етапі оцінювання самостійної роботи студента рекомендовано забезпечити контроль як з боку викладача, так і самоперевірку (самотестування) знань самим студентом. На завершально-аналітичному етапі слід здійснити аналіз отриманих результатів студентів та їх висновки про результат виконання всієї самостійної роботи. Зазначено, що одним зі шляхів реалізації спрямованості математичних дисциплін у системі економічної освіти є наповнення самостійної роботи завданнями, які є професійно значущими для майбутніх економістів та прикладними задачами. Наведено приклад завдань за однією з тем дисципліни «Вища математика». Обґрунтовано, що при підборі завдань для самостійної роботи від час вивчення математичних дисциплін необхідно враховувати рівні інтелектуальної активності, а саме: репродуктивного, евристичного та креативного, що сприятиме розвитку математичного мислення студентів на всіх рівнях.

Ключові слова: професійна спрямованість, економічна освіта, вища математика.

Постановка проблеми у загальному вигляді та зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Необхідність забезпечення системності та фундаментальності підготовки фахівців економічного профілю, здатних швидко адаптуватися у різних сферах професійної діяльності в межах обраної спеціальності, зумовлює потребу у дослідженні наукової проблеми організації самостійної роботи студентів, яка передбачає органічне поєднання фундаментальної математичної освіти з глибокою професійною орієнтацією, спрямованою на розв'язання конкретних практичних завдань.

Професійна діяльність висококваліфікованого фахівця в економічній галузі вимагає самостійності мислення, проведення аналізу явищ дійсності, виділення в них головного, істотного та прийняття на цій базі такого аналізу ефективних управлінських рішень. Це передбачає наявність у студентів розвинутого математичного мислення, формування якого повинно здійснюватися значною мірою у процесі самостійної роботи над навчальним матеріалом.

Самостійна робота у процесі вивчення математичних дисциплін є важливою формою навчальної діяльності студентів. У сучасних умовах питання організації самостійної роботи студентів є досить актуальним, оскільки частка аудиторних занять з математичних дисциплін у загальному обсязі часу постійно зменшується.

Аналіз останніх публікацій і публікацій. Загальні проблеми математичної підготовки студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів висвітлені у працях Н. Ванжі, Г. Дутки, Л. Нічуговської, Г. Пастушок, О. Фомкіної та інших. С. Гараєв, Л. Межейникова, В. Монахов та інші досліджували питання розв'язування задач економічного